

שאל כהנה לדוד והשלכות לתקופתנו

אליעזר שמידוב

לע"נ אבי מורי יצחק בן אברהם חיים שמידוב ז"ל

ה. דמויות משנה: 1. שמואל	א. הקדמה
2. יהונתן	ב. שורשים
3. דואג	ג. שאל: 1. שאל המלך
4. מיכל	2. הנפילה וטעמה
5. אבנר	3. מות שאל
ו. השלכות (מעשיות) לתקופתנו:	4. תשובתו של שאל
1. "זכור ימות עולם..."	5. תפקידו של שאל כהנה לדוד
2. הציפיה לישועה	ד. דוד: 1. דוד המלך
3. לימוד (תורה) מדואג...	2. דוד כמשיך לשאל

א. הקדמה

עוסקים אנו כאן בשני אישים שהם הסימנים להקמת מלכות ישראל, הניצנים הראשונים של המלכות.

מחובתנו¹ לעסוק בנושא חשוב זה, בתקופה חשובה כשלנו, כדי לנסות ולהבין את מהלך תקופתנו, בדרך להקמת מלכות דוד הנצחית במהרה בימינו.

נשתדל להסתכל על הדברים בצורה אובייקטיבית, כפי שחינכנו רבותינו זצ"ל², לנסות לכוון את העין הקטנה שלנו לעין האלוקית, ולהסתכל בגדלות³ על המאורעות.

1 "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור" (דברים לב, ז). וכן יעוץ בהקדמתו של הרב רקנטי במאמר "למלחמת דוד וגולית".

2 עיין שיחות הרצי"ה, שואה מס' 2.

3 עיין עולת ראייה א, עמוד רכט. נלע"ד שכך צריך להסביר את המושג "גדול הדור", לא אחד שיודע את כל הש"ס וכו', אלא שחורף מידיעות אלו, גם יודע להסתכל במבט גדול על המציאות.

לצורך הבנת עניינם של שני אישים אלו, עלינו להביט אל השורשים שמהם באו מלכים אלה.

ב. השורשים

שאול הוא משבט בנימין (שמ"א ט, א), ובנימין בנה של רחל (בראשית לה, יח).

דוד, לעומתו, הוא משבט יהודה (רות ד, יח-כב)⁴, ויהודה בנה של לאה.

כשאנו באים לחקור בעניינם של רחל ולאה, נראית לנו לאה (בהסתכלות מצומצמת) כאשה שנדחפה במקרה לבית יעקב, והדברים צריכים בירור: איך לאה הסכימה לשקר, ואחר כך לחיות חיים רגילים כאילו לא קרה כלום?

אלא מסביר הרב צבי יהודה זצ"ל⁵, לאה הבינה שיש כאן הכרח אלוקי שכך יהיה, שדוקא מרחל ולאה ביחד יבנה בית ישראל: "אשר בנו שתיהם את בית ישראל" (שם ד, יא), ונראה מפשט הפסוקים שיעקב ורחל גם מבינים כך: יעקב - בכך שללאה לא מעיר כלום אלא ללבן, ורחל - בכך שנותנת את הסימנים ללאה, ובכך משתפת איתה פעולה.

לרחל ולאה יש מהויות שונות: בעוד רחל מסמלת את ההכנה (נקברה בדרך), הרי לאה מסמלת את הקביעות.

מזרע רחל יוצא משיח בן יוסף⁶, ומזרע לאה יוצא משיח בן דוד. כשם שרחל היא הכנה ללאה, כך משיח בן יוסף הכנה למשיח בן דוד.

השאלה המתבקשת היא - "וצריך להבין בכלל, למה אנו צריכים לשני משיחים... והרי התכלית המכוון הוא שנשיא אחד יהיה לכולם, "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (יחזקאל לז, כה)⁷?

ומסביר הרב זצ"ל: "כשם שיצר השם יתברך באדם הגוף והנשמה... כן הכין בישראל ביחוד שני אלה הכוחות, הכח המקביל לערך הגוף האנושי... והצד השני עצם הכח לשכלול הרוחניות בעצמה". האדם הפרטי מורכב מגוף ונשמה. כאשר לכל אחד מהם יש ערך ותפקיד בפני עצמו, אנו מודים להקב"ה ש"הפליא לעשות... וקושר דבר רוחני בדבר גשמי... ודוקא כך "האדם בקו הבריאות, ונשמתו משתמרת בקרבו"⁸, הנשמה

4 פרץ בנו של יהודה (בראשית לח, כט).

5 שיחות הרצ"ה, בראשית, עמ' 317, 365, 395, 403.

6 מקורות על משיח בן יוסף: במבוא לספר "קול התור", פרק ג - "משיח בן יוסף".

7 מאמרי הראיה, עמ' 94.

8 שו"ע או"ח ו, ב, רמ"א.

מופיעה דרך הגוף וצריך לשמור את שני הכוחות בכל תוקפם ובשיא מילואם כדי להגיע לבריאות ושלמות: "נשמה בריאה בגוף בריא"⁹, וכמו האדם הפרטי כך גם בכלל, כאשר בכלל זה מופיע ביחוד על ידי משיח בן יוסף ומשיח בן דוד כאשר הראשון מבטא בעיקר את הצד החומרי, ואילו השני מבטא בעיקר את הצד הרוחני.

ההתגלות הראשונה של משיח בן יוסף היא אצל יוסף עצמו: "ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף" (בראשית מז, יב). עניינו של יוסף הוא חיזוק הצד החומרי שמתבטא גם בממלכתיות: "ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ...". יוסף הכין בעודו בגלות את מלכות ישראל העתידית¹⁰. חשוב להדגיש שאין הכוונה שיוסף כולו רק חומריות (שהרי לא סתם נקרא "יוסף הצדיק"), אלא רכונה היא שיוסף ביטא בעיקר את הצד החומרי.

לעומת יוסף, משיח בן דוד מתגלה בפעם הראשונה אצל יהודה, והוא מבטא בעיקר את הצד הרוחני: "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו...". (בראשית מו, כח). "ואת יהודה שלח לפניו...". - "להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה ושיהיו השבטים לומדים בו" (בראשית רבה צה, ג).

חשוב להדגיש גם כאן, שאין הכוונה שיהודה כולו רק רוחני, שהרי יהודה ידוע בכוחו רפיזי הגדול¹¹. יוסף הוא הכנה בדרך ליהודה הקבוע, המלכות הנצחית¹².

שאל ודוד, המלכים הראשונים, הם המשך ישיר של יוסף ויהודה, של משיח בן יוסף ומשיח בן דוד¹³, של ההכנה והקביעות. בהמשך מאמר זה ננסה לראות זאת דרך המקורות, ולבדוק איך כל זה נוגע למציאות חיינו היום.

9 אורות התשובה ה, א.

10 שיחות הרצי"ה, בראשית, עמ' 410. וכן עיין לנתיבות ישראל ב, עמ' יח.

11 "גור אריה יהודה" (בראשית מט, ט), "מלמד שנתן לו גבורה של ארי..." (בראשית רבה צח, ז).

12 הל' מלכים א, ח-ט.

13 דבר זה רואים בפירוש בעולם הספירות: שאל שייך לספירת היסוד (עץ חיים, היכל נקודים, שער ח, פרק ד), ודוד שייך לספירת המלכות (עץ חיים, שער לאה ורחל), כלומר - שאל הוא היסוד למלכותו של דוד.

ג. שאול

1. שאול המלך

שאול נבחר למלך הראשון שקם לעם ישראל! והכתוב מתאר – "ואין איש מבני ישראל טוב ממנו" (שמ"א ט, ב).

לשאול יש תכונות מיוחדות: "בן שנה שאול במלכו" (שם יג, א), ואומרת הגמרא (יומא כב ע"ב) "שלא טעם טעם חטא", צדיקות, ענוה – "בשכר צניעות שהיתה בו בשאול זכה ויצאה ממנו אסתר" (מגילה יג ע"ב). שאול מצליח להרים את מצב הרוח של העם, מנצח במלחמות (בעיקר בשמ"א יא), נראה שעם ישראל קם לחיים חדשים, אך מצב זה לא אורך זמן רב.

2. הנפילה וטעמה

"כי מאסת את דבר ה', וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל" (שמ"א טו, כו).

איך יכול להיות ששאול שלא טעם טעם חטא, צדיק ועניו, עכשיו מאס בדבר ה'? כיצד מגיע למאיסה בדבר ה', ומדוע נענש במהירות ובחריפות רבה כל כך? ועוד יותר קשים הדברים לאחר קריאת הגמרא: "שאול באחת ועלתה לו, דוד בשתיים ולא עלתה לו" (יומא כב ע"ב), מדוע דוד שחטא יותר - לא נענש ושאול נענש?

נראה שכדי להשיב על שאלה זו, צריך להבין מה שורש ההבדל שבין חטאיו של שאול לבין אלו של דוד.

"הענין הוא דשאול צדיק מדוד וטוב ממנו, בבחינת השלמות הנפשי שהוא העיקרי, אבל בשלמות המדיני, ובפרט בסדר המלוכה דוד טוב ממנו" (ה"ענף יוסף", ויקרא רבה כו, ז).

ובלשונו של ר' יוסף אלבו זצ"ל:

"הטעם הזה לפי דעתי הוא שדוד לא חטא במצוה פרטית שנצטוה בה אחר שהיה מלך... אלא במצוה כוללת אותו עם כל האנשים... אבל שאול חטא במצוה פרטית אליו מפי שמואל אחר שהיה מלך..."¹⁴

כאן עוסקים במלכות ולא בפרט. כל צדיקותו של שאול היא בפרטיות, אבל כדי להיות מלך – "מאסת את דבר ה'". דוד אמנם גם חטא, אבל חטאים פרטיים¹⁵ ולכן מלכותו קיימת ונצחית.

14 ספר העיקרים, מאמר רביעי, פרק כו. וכן עיין באברבנאל, שמו"א טו, כו.

כדוגמא לכך ניתן לראות מה קורה בסופה של מלכות ישראל לקראת הגלות¹⁶:

הנה מעשה גדליה בן אחיקם גלוי לעינינו שמפני רוב חסידותו שלא לדון את ישמעאל לכף חובה או שלא לקבל לשון הרע – אמר ליוחנן בן קרח "שקר אתה דובר אל ישמעאל" (ירמיה מ, טז), ומה גרם? גרם שמת הוא ונפזרו ישראל וכבה גחלתם הנשארה, וכבר יחס הכתוב הריגת האנשים אשר נהרגו אליו כאילו הרגם הוא, וכמאמרם ז"ל (נדה סא ע"א) על הפסוק (ירמיה מא, ט) "ואת כל פגרי האנשים אשר הכה ביד גדליה"¹⁷.

מסתבר שיש כאן בעיה יסודית בעצם הבנת מושג המלכות. מלך לא צריך להיות רק צדיק פרטי, מלך צריך להיות בעיקר מלך צדיק, לדעת להיות מנהיג בלי טעויות. טעות זו היא הסיבה¹⁸ לנפילתו של המלך הראשון שאול, ולנפילתה הסופית של שארית הפליטה אשר בארץ.

3. מות שאול

ננסה לתאר לעצמנו את התקופה.

שאול הולך מדחי אל דחי, כל מרדף של שאול אחרי דוד מסתיים בכשלון צורב, דוד מצד שני ממשיך להילחם באויבים ולנצחם עד שנהפך להיות דבר שבשגרה: "ויאמר אכיש אל פשטתם היום... " (שם כז, י).

15 וכן בגמרא בע"ז עב ע"ב: "דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב "נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על"? נאם דוד בן ישי – שהקים עולה של תשובה". ומסביר המהר"ל בתפארת ישראל פרק מח, "ודוד בפרט מוכן לתשובת היחיד". נלע"ד שזוהי כוונת ה"ענף יוסף" ובעל העיקרים – שכיון שדוד הוא זה ששייך לתשובה הפרטית, לכן הוא ראוי למלכות, כיון שחטאיו הם בתוך פרטיותו ולא פגיעה במלכות.

16 מסילת ישרים פרק כ.

17 ומעניין להשוות – "ויגד אביתר לדוד כי הרג שאול את כהני ה'" (שמ"א כב, כא). וכן – "על אשר המית את הגבעונים" (שמו"ב כא, ב) ועיין יבמות עח ע"ב.

18 צריך להבחין בין הסיבה הכללית לסיבה הפרטית. הסיבה הכללית: ידוע וברור ששאול בכל מקרה צריך לפנות את מקומו לדוד, כיון שהוא ארעי. הסיבה הפרטית היא טעותו של שאול בתפיסת המלכות (שהתבטאה בחטא אגג/עמלק), לדוגמא – חורבן ביהמ"ק – "אתם בכיתם בכיה של חינם ואני קובע לכם בכיה לדורות" (תענית כט ע"א), כלומר – חורבן הבית ידוע מראש וזאת הסיבה הכללית (חטא המרגלים), אבל הסיבה הפרטית – "אקמצא ובר קמצא חריב ירושלים" (גיטין נה ע"ב).

עד המלחמה האחרונה. "ויקבצו פלשתים ויבואו ויחנו בשונם, ויקבוץ שאול את מחנה ישראל ויחנו בגלבוע. וירא שאול את מחנה פלשתים, וירא ויחרד לבו מאוד. וישאל שאול בה' ולא ענהו ה' גם בחלומות גם באורים גם בנביאים. ויאמר שאול לעבדיו בקשו לי אשת בעלת אוב ואלכה אליה ואדרשה בה, ויאמרו עבדיו אליו הנה אשת בעלת אוב בעין דור." (שם כח, ד-ז). "ולא ענהו ה'..." שאול בשיא השפל! אבל דוקא כאן חלה תמורה חשובה מאוד אצל שאול.

לאחר ששמואל אומר לו במפורש שמחר הוא מת ומפסיד במלחמה, בכל זאת שאול הולך למלחמה כגיבור! ולא אומר לאף אחד כלום, ולא זו בלבד אלא אפילו מוכן לשקר¹⁹ במודע – "אמרו לו אבנר ועמשא מה אמר לך שמואל? אמר להם אמר לי מחר אתה הולך למלחמה ונוצח..." (ויקרא רבה כו, ז).

שאול עושה תשובה: אני מלך! אני מייצג מלכות, ומלך לא נכנע!

4. תשובתו של שאול

"אמר שמואל לשאול אם אתה שומע את עצתי ליפול בחרב תהא מיתתך כפרה עליך ויהא גורלך עמי במקום שאני שרוי שם" (ילקוט שמעוני שמ"א כח, רמז קמא), ואכן באמת – "חביבה היא מיתתו של שאול יותר מחייו" (שם, קמ).

לכאורה קשה: איך, ע"י התאבדות עצמית לדעת, אפשר לעשות תשובה? לכאורה כאן נמצאת טעותו של שאול?

"ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש", "אך" – להביא חונק את עצמו, יכול כשאול? ת"ל "אך", יכול כחנניה מישאל ועזריה? ת"ל "אך" (בראשית רבה לד, יג).

שאול לא התאבד! שאול מסר את הנפש. קידוש ה' בשיאו. שאול מושווה כאן לגדולי מוסרי הנפש של האומה – חנניה, מישאל ועזריה.

שאול לא רצה ליפול בשבי ושיתעללו בו (כמו שמשון ופילגש בגבעה), הוא יודע שאם הוא יפול בשבי, תהיה השפלה למלכות ישראל, ולכן הוא "מתאבד", למען כבוד ישראל²⁰, וכאן מתקן את טעותו מן העבר.

19 יסוד חינוכי גדול, שאול משקר ולא שקרן, עיין גדול שימושה, עמוד צט.

20 עיין במשפט כהן, עמ' שכו.

5. תפקידו של שאל כהנה לדוד

הקב"ה מתאר לשמואל את תפקידו של שאל באופן ברור מאוד: "...ומשחתו לנגיד על עמי ישראל, והושיע את עמי מיד פלשתים, כי ראיתי את עמי כי באה צעקתי אלי" (שמו"א ט, טז). תפקידו של שאל הוא הקמת מלכות ישראל, המלכות הראשונה, במהלך תקומתו של עם ישראל זה המשך ישיר של יוסף שהיה "השליט על הארץ", כך גם שאל מקים בפועל את מלכות ישראל.

וכך גם התיאור הראשון בתנ"ך על שאל - "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (שם, שם, ב), תיאור יופיו החיצוני שבא לידי ביטוי במיוחד בפגישת שאל עם הנערות²¹.

שאל תפקידו להושיע את עם ישראל, לאחד את העם סביב המלכות, להקים את בסיסו החומרי של העם, מבנה לאומי. מובן שאין הכוונה ששאל חומרי חלילה שהרי ידוע כי "אין איש מבני ישראל טוב ממנו" (שם), "לא טעם טעם חטא" (יומא כב ע"ב), אלא הכוונה היא (כפי שראינו לעיל לגבי יוסף) ששאל הביא לידי ביטוי את הבסיס של עצם המלכות שבתוצאתה תבוא מלכות בית דוד, ויבנה המקדש.

שאל מתחיל בירידתו מיד כאשר דוד עולה, בשמו"א טז, יג - "ויקח שמואל את קרן השמן וימשח אותו בקרן אחיו ותצלח רוח ה' אל דוד מהיום ההוא ומעלה". ומתוך כך מגיע פסוק יד - "ורוח ה' סרה מעם שאל". ומכאן והלאה מתחילה השנאה לדוד - "ויהי שאל עוין את דוד מהיום ההוא והלאה" (שם יח, ט), עד ששאל מגיע לידי כך שמצווה - "וידבר שאל אל יונתן בנו ואל כל עבדיו להמית את דוד" (שם יט, א). ככל שדוד עולה יותר כך שאל שונא אותו יותר.

טבע הבריאה בנוי משילוב של בחירה והשגחה. כלומר, אמנם השגחת ה' קיימת, אבל אנו מאמינים ויודעים שזה לא מפריע לאדם לבחור בעצמו את מעשיו²². המהלך האלוקי היה ששאל יסיים את מלכותו²³ ודוד ימלוך, אבל זה לא הכריח את שאל לחטוא. חטאו של שאל נבע מבחירתו החופשית בכך שחמל על הצאן²⁴. חטא זה הביא על שאל את עונשו - הרוח הרעה. אבל כפי הידוע לנו: "כל דעביד רחמנא - לטב" (ברכות ס ע"ב), כך גם כאן, הקב"ה מוציא מהרוח הרעה הזאת - טוב. כפי שאומר זאת הרלב"ג²⁵:

21 עיין שמו"א ט, יא-יג, ובברכות מח ע"ב.

22 רמב"ם הל' תשובה ה, ה. וכן בהקדמתו לפרקי אבות, פרק שמיני.

23 כדברי המדרש - "המלכות היתה שאולה אצל שאל" (בראשית רבה צח, טו).

24 שמו"א טו, ט.

25 תועליות הרלב"ג בתחילת שמואל ב, התועלת התשעה עשר.

"להודיע איך עמקו מחשבות ה' שסכב בהבאתו רוח רעה על שאול שיתקרב דוד למלכות. והיה זה סיבה להביא עליו המלוכה בקלות מצד מה שראו ישראל טוב הצלחת דוד במלחמות ובכל ענייניו ולזה היה הוא המוציא והמביא את ישראל גם בהיות שאול מלך".

כלומר, אנחנו בהסתכלות רחבת היקף לאחור²⁶, מבינים, שלאחר ששאול חטא בבחירתו החופשית, הקב"ה מענישו ברוח רעה שהיא עצמה מביאה למלכותו של דוד. לסיכום: תפקידו של שאול הוא התחלת מלכות ישראל, ביסוסה של מלכות ישראל, ביסוס צדדיה החומריים של האומה, ובכך מהווה את היסוד הבסיסי לבנין מלכות בית דוד²⁷.

ד. דוד

1. דוד המלך

דוד הוא האידיאל ולא האמצעי. "דוד מלך ישראל חי וקיים" (ראש השנה כה ע"א), מלכות הנצח, "ממלכת עולמים"²⁸.

לדוד יש תכונות של מנהיג. אפשר לראות זאת דרך המתנגד²⁹ הגדול שלו – דואג. "ויען אחד מהנערים (רש"י – מיוחד שבהם, דואג היה) ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגיבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תאר זה' עמו" (שמ"א טז, יח).

לכאורה מספיק לספר "וידע נגן", לשם מה צריך דואג לספר את כל שאר תכונותיו של דוד? מסביר הרד"ק – "ובכל הדברים ששיבח הנער את דוד הם דברים שכל אדם שהם בו הוא הגון לעמוד בהיכל המלך ויודע נגן אמר לפי צורך השעה".

26 אורות התשובה יד, ב: "...שרק גילויי חיים קטעיים מתגלים בכל דור מיוחד והשלמתם באה במרוץ כל הדורות..."

27 הרב אבינר שליט"א בספרו - "אשת חיל" עמוד 77 כותב ששמואל רמז לשאול כבר בתחילת דרכו שהוא רק הכנה: "ובלכתך היום מעמדי ומצאת שני אנשים על קבורת רחל בגבול בנימין" (שמו"א י, ב), ובכך אומר לו - תזכור שאתה שייך לשבט בנימין, אתה בנה של רחל, תזכור שרחל קבורה בדרך, כל עניינך הוא רק הכנה, ועיין הערה 23.

28 עיין עולת ראייה ח"א, עמ' תל.

29 כדרכו של המהר"ל בנצח ישראל, פרק א, וכן "מתוך התורה הגואלת" ג, עמוד קצה.

נקודה חשובה נוספת היא הענוה – דוד מתבטל כלפי המלכות. "ויאמר דוד אל שאול מי אנכי ומי חיי משפחת בית אבי בישראל כי אהיה חתן למלך" (שמ"א יח, יח), וכן אחרי זה - "ויאמר דוד הנקלה בעיניכם התחתן במלך ואנכי איש רש ונקלה" (שם יח, כג), וגם כששאול רודף אחריו - איך דוד מחשיב את עצמו בעיניו - "אחרי מי יצא מלך ישראל אחרי מי אתה רודף אחרי כלב מת אחרי פרעש אחד" (שם כד, טו וכן שם כו, כ), ובתהלים "ואנכי תולעת ולא איש"³⁰ (שם כב, ז).

בדוד המלך מופיע השיא של כלל ישראליות, לעילא מאברהם אבינו ומשה רבינו והמשך שלהם. שיא הממלכתיות עד למשיחיות לדורות עולם, ולכן צריכה גם להתגלות אצלו שיא הענוה שהיא שייכת לתכונתם של ישראל...³¹

המלך הוא תמצית. תמצית של כלל ישראל, ומלך שמלכותו היא הנצחית הרי הוא צריך להיות במדרגה העליונה, ולכן ישראל שתכונתם ענווים צריכים מלך שאצלו יתבטא הדבר הזה בשיא ההופעה.

2. דוד כממשיך שאול

בעוד את דמותו של שאול, תארנו בעיקר כדואג לביסוס המלכות, הרי דמותו של דוד כוללת יותר, דמותו של דוד היא כלל כללית³², דוד מעלה ניצוצות³³ גם מהחומריות. כלליות זאת משלבת בתוכה חומר ורוח ביחד. תיאורו הראשון של דוד בתנ"ך מוכיח לנו זאת: "אדמוני עם יפה עיניים" (שמו"א טז, יב), ומסביר המדרש³⁴ שדוד מבטא כאן שתי תכונות ביחד, מצד אחד הוא "אדמוני" ממש כמו עשו³⁵. ומצד שני "עם יפה עיניים" שפוסק על פי הסנהדרין.

שילוב זה אצל דוד מופיע גם ביחס לצבא.

חז"ל דורשים את שם הגיבור "עדינו העצני" (שמו"ב כג, ח) בהקשר לדוד עצמו - "בשעה שהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת, וכשהיה יוצא למלחמה היה

30 חולין פט ע"א: "אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם, אמר לפני "ואנכי עפר ואפר", למשה ואהרן, אמרו "ונחננו מה", לדוד, אמר "ואנכי תולעת ולא איש".

31 שיחות הרצ"ה בראשית, עמ' 156.

32 מאמרי הראיה עמוד 38.

33 לאמונת עתנו ב, "הישר כדוד", פרק ט.

34 בראשית רבה סג, ח.

35 בראשית כה, כה.

מקשה עצמו כעץ" (מועד קטן טז ע"א)³⁶, וכן "אלמלא דוד לא עשה יואב מלחמה, ואלמלא יואב לא עסק דוד בתורה" (עיין סנהדרין מט ע"ב). דוד הוא שיא השילוב בין שני הכוחות, כח הרוחניות עם שילוב בתוכו של הכח החומרי. השילוב של שני העצים, עץ יוסף ועץ יהודה³⁷, דוקא בשיאו של שילוב זה, גזכה להגיע למלכות בית דוד.

ננסה לראות זאת דרך הפסוקים:

דוד מתייחס ביחס יוצא דופן לשאול - "משיח ה'" (שמו"א כד, ז), "גוף צדיק" (ירושלמי סוכה ה, ד), וכן גם בהספד לשאול (שמו"ב א, יז-כז), ולכאורה יחס זה כלל אינו ברור: שהרי המדרש אומר לנו - "שקול היה שאול כנגד כל אויבי דוד" (שוחר טוב ז, יג), ולדוד לא היו חסרים אויבים³⁸, ולא זו בלבד, שהרי ידוע לנו שלשאול היה דין רודף (ברכות סב ע"ב), אם כן למה דוד לא סוגר חשבון עם שאול, או שיעזור לו ליפול. ואם לא להרוג אותו, אז לפחות שלא יתייחס אליו בכל כך הרבה כבוד?

ההסבר הוא שכדי שדוד יוציא את כוחותיו המיוחדים לפועל בצורה הטובה ביותר, הוא צריך לעבור תקופת מעבר.

בתקופה זו, דוד צריך להיות חופף³⁹ במלכותו הנסתרת לשאול המלך בפועל, ובשלב זה דוד לומד משאול את תכונותיו החומריות. דוד ממתין בסבלנות גדולה⁴⁰, מתוך אמונה גדולה לראות היאך הקב"ה מוביל אותו, כפי שמסכם זאת הרלב"ג⁴¹:

להודיע שאין ראוי לאדם לדחוק את השעה ולמהר את הקץ בדברים העתידים לו, אך ראוי הוא שימתין בו אם הסיבות הנאותות הן ימהר יותר מן הראוי ויסיר ממנו הטובות ההם. הלא תראה כי דוד לא השתדל להילחם עם בית שאול להביאו אליו המלוכה...

36 עיין עוד שיחות הרצי"ה בראשית, עמ' 156, 175, 436. לנתיבות ישראל ב, עמ' סב, "לדוד רזיאל".

37 שיחות הרצי"ה בראשית, עמ' 419.

38 שוחר טוב יח, ה.

39 יעוין בספרו של הרב יהושע בכרך: "מה בין שאול לדוד", עמוד 314.

40 אמנם בתוך שלב זה, דוד פועל ומבסס את מעמדו בתוך העם, יעוין הערה 25.

41 תועליות הרלב"ג, סוף שמו"ב, התועלת השמיני.

דוד יודע שמלכותו בנויה על יסודותיו¹³ של שאול, ואכן קינתו של דוד על שאול, במקום להיות סיום לתקופת שאול (כפי המתבקש) ולהיכתב בסיום שמו"א, נכתבת כפתיחה לשמו"ב - ספרו של דוד⁴², כיון שבלי שאול, בלי הכנה, אין את דוד.

ה. דמויות משנה

ננסה לראות איך הסתכלו האנשים הקרובים לשני מלכים אלו על המהלך האלוקי שהתחולל כאן.

1. שמואל

שמואל הוא המייצג את דבר ה' בעולם, אין שום ספק ששמואל יודע על המהלך, הרי שמואל הוא זה שממליך את דוד.

לשמואל יש גם תפקיד אקטיבי בעניין⁴³:

ולמה לא אמר לו מתחלה שימשח דוד? כדי שידעו כולם כי מה' הוא ויראו כולם כי לא בחר בכל בני ישי אלא בדוד כי בפני כל העומדים שם נאמר לו על פי הנבואה.

שמואל הוא הצד שמבטא את הנבואה, יש לו תפקיד מרכזי בכל המהלך, שמואל מפרסם ככל האפשר בידו (כמובן בלי להרגיז יותר מדי את שאול, שהרי "ושמע שאול והרגני... (שם, ב))⁴⁴. שמואל הנביא פועל ככל האפשר למען המלכות העתידית. "שהיו יושבים ברמה ועוסקים בנויו של עולם"⁴⁵. שמואל עוסק עם דוד ביחד למען ביסוס הממלכה העתידית של זרע בית דוד.

2. יהונתן

יהונתן כמו שמואל יודע בוודאות מי המלך: יהונתן פועל להצלחתו של דוד (במיוחד בפרק כ), הוא אף אומר באופן גלוי לדוד – "ויאמר אליו אל תירא כי לא תמצאך יד שאול אבי ואתה תמלוך על ישראל ואנכי אהיה לך למשנה", ומוסיף "וגם אבי יודע כן" (שמ"א כג, יז). ליהונתן תפקיד חשוב – "מיכל בת שאול ויהונתן היו שניהם אוהבים לדוד, מיכל ממלטת אותו מן הבית ויהונתן מן החוץ" (שוחר טוב נט, א). יהונתן תפקידו

42 עיי' ב"אשת חיל", עמוד 91.

43 רד"ק שמ"א טז, ג.

44 עיי' שמונה פרקים לרמב"ם, פרק שביעי.

45 זבחים נד ע"א.

מן החוץ לעזור לדוד, יהונתן יודע שיש כאן תהליך גדול שמתבשל, שעוד מעט והזמני יחלוף ואז יתחיל הקבוע, ולכן כל מה ששואל יעשה כנגד זה, אין לו שום סיכוי כיון שזהו המהלך האלוקי.

3. דואג

על דואג אנחנו יודעים שנלחם ככל יכולתו בדוד, וצריך להבין מה כ"כ הפריע לו בדוד! ננסה להבין זאת דרך דמותו של דואג:

מצד אחד – "דואג אדם גדול בתורה היה" (סנהדרין י ע"א), וכן ידוע לנו שהיה אב בי"ד (שוחר טוב א, ד).

אבל מצד שני נראה שבהוצאה לפועל יש קצת בעיה: "ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן... (שמ"א טז, יח) ורש"י שם מסביר – "אחד מהנערים" – מיוחד שבהם, דואג האדומי; "יודע נגן" – כל עצמו נתכוון להכניס עין רעה של שאול בדוד שיתקנא בו.

עוד לפני שבפסוקים רואים שיש לשאול איזו שהיא בעיה עם דוד⁴⁶, יש מישהו שדואג... שלשאל כן יהיה קושי עם דוד. דואג מתחיל בפועל את כל השנאה של שאול לדוד.

כדי להמחיש את הסתירה שקיימת בתוך אישיותו של דואג ננסה לראות את הסיפור הקשה כל כך של נוב עיר הכהנים: "ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה' ושמו דואג האדומי אביר הרועים אשר לשאול" (שמ"א כא, ח), ומפרש רש"י "נעצר לפני ה'" – עוצר עצמו לפני אוהל מועד לעסוק בתורה; "אביר הרועים" – אב בי"ד.

מסתבר שדואג מוציא מזה "תועלת רבה": "ויען דואג האדומי והוא ניצב על עבדי שאול ויאמר הנה ראיתי את בן ישי בא נָבָה אל אחימלך בן אחיטוב... (שם כב, ט) ובסוף הגרוע מכל – "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים" (שם יז-יח).

איך יכול להיות דבר כזה? הרי הוא אב בי"ד! הרי נעצר שם לפני אוהל מועד כדי לעסוק בתורה, אז איך מספר לשון הרע? ועד, הגרוע מכל, הריגת כהני ה' - כיצד מתיישבים שני הדברים הללו באישיותו?

"למה נקרא שמו 'אדומי'?... (שוחר טוב נב, ד). ובמקצת התשובות עונים כנ"ל: "על שם שהתיר דמם של נוב עיר הכהנים, ועל שם שהתיר דמו של דוד, ועל שאסר דמו של אגג...".

"אדומי" לשון דם, דואג מתיר דמם של צדיקים ואוסר דמו של עמלק. מתוך התורה הגיע לכאלה פסיקות הלכה.

תשובה לכך אפשר לראות בדברי הגמרא – "שהיה סופר שלש מאות הלכות פסוקות במגדל הפורח באויר, ולא זכו שיקבע הלכה על פיהם, אין תורתו של דואג אלא מהשפה ולחוץ" (סנהדרין קו ע"ב), וכן – "אע"פ שנעשו בני תורה היו כתחילתן" (במדבר רבה יח, יז).

דואג למד הרבה תורה אבל היא לא שינתה בו כלום, לכן לא פלא שתורה כ"כ גדולה סילפה לו את הדרך. "דואג ואחיתופל היו להוטיין אחר לשון הרע" (ירושלמי פאה א, א), לעומת זאת – לגבי דוד יש מחלוקת אם פעם אחת הסכים לקבל לשון הרע (שבת נו ע"א), לדואג יש בעיה עקרונית עם דוד כיון שדוד מתנגד לו עקרונית. הם לא מסתדרים ביחד. אבל יש הכרעה מי ינצח: "דוד מלך ישראל חי וקיים".

4. מיכל

שאל משתמש במיכל ככלי להכשיל את דוד, "ויאמר שאול אתננה לו ותהי לו למוקש ותהי בו יד פלשתים" (שמ"א יח, כא), אלא שמיכל לא מוכנה להיות הכלי... ולא זו בלבד אלא... "ותורד מיכל את דוד בעד החלון... ותאמר חולה הוא" (שם יט, יב).

מיכל מעדיפה את דוד, אבל היא קרועה בין שני עולמות. היא משלמת על כך בחיים קשים מאוד. "ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש" (שם כה, מד). אמנם הם פלטו עצמם מן העבירה (סנהדרין יט ע"ב), אך אלו חיים קשים מנשוא.

ומיכל ממשיכה באהבתה, היא שומרת אמונים כל הזמן – "מיכל בת שאול היתה אוהבת לדוד בעלה יותר מאביה..." (שוחר טוב נט, ד).

יש דבר חשוב אחד שמיכל טועה בו⁴⁷ – "כהגלות נגלות אחד הריקים" – אמרה לו מיכל – "של בית אבא היו צנועים כ"כ, ואת עומד ומגלה לבושך כאחד הריקים" (במדבר רבה ד, ז). מיכל לא מבינה למה אביה נפל ולמה דוד עלה מנגד. היא לא מבינה שזה ש"בית אבא היו צנועים כ"כ", זה מה שלקח להם את המלכות... אותה צדקות פרטית שבאה במקום המלכות, ועל כך דוד לא מתאפק ועונה לה בתקיפות – "לפני ה' אשר בחר בי מאביך ומכל בני ביתו" (שמ"ב ו, כא), דוקא בגלל זה שאני פחות צנוע... מבית אביך.

למיכל יש תפקיד חשוב בהכנת מלכות דוד – "מיכל בת שאול ויהונתן היו שניהם אוהבים לדוד, מיכל ממלטת אותו מן הבית ויהונתן מן החוץ" (שוחר טוב נט, א). מיכל,

47 על פי מה שהסברנו בשורש ההבדל שבין מלכות שאול למלכות דוד.

במקום לעזור לשאול, עוזרת לדוד כאשר היא אשתו. ואכן כפי הנראה דוד מבין את זה ודוקא כאשר מגיע הרגע המתאים לעשיית השלום בין בית שאול לבית דוד, כאשר אבנר מציע לחתום על ההסכם ולהמליך את דוד למלך על כל ישראל, דבר שדוד ציפה לו כ"כ הרבה זמן - דוד לא מסכים! "לא תראה את פני כי אם לפני הביאך את מיכל בת שאול" (שמ"ב ג, יג). דוד שומר אמונים, א"א להתחיל את מלכות הנצח ללא מיכל⁴⁸.

5. אבנר

אבנר הוא עבד נאמן לשאול, נמצא איתו כל הזמן, גם ברגעים הקשים ביותר. כששאול הולך לשאול את בעלת האוב, כתוב "ושני אנשים עמו" (שמ"א כח, ח), ובמדרש (ויקרא רבה כו, ז) - "זה אבנר ועמשא". ובכל זאת אבנר יודע לשים את הגבולות (לא כמו דואג). "ויאמר המלך לרצים הנצבים עליו סובו והמיתו כהני ה'... ולא אבו עבדי המלך לשלוח את ידם לפגוע בכהני ה'" (שמ"א כב, יז, ורש"י שם) - "אלו היו אבנר ועמשא". אמנם הם "עבדי המלך", אבל יש מלך יותר גדול - כהני ה' - אנחנו לא פוגעים בכהני ה', יש גבול!

והקושיה הגדולה היא - "אפשר אבנר אדם צדיק והוא חולק על מלכות בית דוד? אלא מדרש דרש והמליך את איש בושת - "ומלכים מחלצין יצאו" (בראשית לה, יא) אלו שאול ואיש בושת" (בראשית רבה ב, ד). לכאורה דבר נורמלי לחלוטין - יש מחלוקת בהלכה. זכותו של אבנר להבין ככה, אבל נראה שבכל זאת חז"ל כן ראו כאן בעיה⁴⁹:

מפני מה נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול (במעשה נוב) ולא מיחה, ר' יצחק אמר מיחה ולא נענש. מאי טעמא איענש מפני שהשהה מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה⁵⁰.

יש כאן שתי צורות ביקורת על אבנר: לפי ההסבר הראשון הביקורת היא בכך שלא מספיק להיות רק פסיבי, צריך להיות אקטיבי, כלומר, לא מספיק רק לא להרוג את אנשי נוב ובכך לצאת ידי חובה, אלא כאשר נעשה עוול כ"כ חמור, צריך לצאת נגדו בכל התוקף, אפילו כאשר מדובר כאן במלך. ולפי ר' יצחק - אמנם ראינו מקודם, שלאבנר היתה הוכחה מי צריך להיות מלך, אבל בכל זאת אבנר נענש כיון שעיכב את מלכות דוד.

48 עיין באשת חיל, עמוד 200.

49 סנהדרין כ ע"א.

50 ירושלמי פאה א, א.

יש דברים שאיתם לא מתעסקים. אבנר לא הבין מה המשמעות של ממלכת דוד, ועל העיכוב שנבע מתוך כך נענש.

גם אצל אבנר אנחנו רואים מהלך של תשובה – "וישלח אבנר מלאכים לדוד תחתיו לאמר למי ארץ לאמר כרתה בריתך אתי והנה ידי עמך להסב אליך את כל ישראל" (שמ"ב ג, יב).

1. השלכות (מעשיות) לתקופתנו

אני לא בא לחדש שום דבר, אני כותב כאן דברים שקיבלתי מרבותי. הדברים נראים לי כמתבקשים להיכתב כסיכום למאמר זה.

1. "זכור ימות עולם בינו שנות דוד ודוד" (דברים לב, ז)

במאמר זה ביררנו את הכוחות שיש בעם ישראל, מחד גיסא את כוחו של שאול, כח הלאומיות והחומריות, ומאידך גיסא את כוחו של דוד שלוקח את כוחו של שאול ומכניס לתוכו את הרוח ואת הנשמה ובכך יוצר "נשמה בריאה בגוף בריא"⁵¹. תורתו הגדולה של מורנו ורבנו, מאיר ה"אורות" המאירים לנו את האפילה, מרן הרב קוק זצ"ל, מלאה מקורות בנושא רחב היקף זה, כאשר כוחות אלו מופיעים בשמות שונים, בלבושים שונים - משיח בן יוסף ומשיח בן דוד⁵², חומר ורוח, גוף ונשמה, אליהו המבטא את אור הטבע הישראלי ומשה המבטא את אור התורה⁵³, זרע בהמה וזרע אדם⁵⁴, ציון וירושלים⁵⁵, האידיאה הלאומית והאידיאה האלוקית⁵⁶ וכו'.

ננסה לגעת (כפי הבנתנו) בהשקפתו של מרן הרב זצ"ל בנושא זה ע"פ מספר מקורות כדי לנסות להבין ולו במעט את מהלך תחייתנו בארץ לקראת מלכות בית דוד הקבועה במהרה בימינו.

במאמרו "למהלך האידיאות בישראל" מתאר הרב זצ"ל את השתלשלותו של עם ישראל החל מתקופת בית ראשון ושני, דרך תקופת הגלות ועד לימינו, תחית האומה בארצה.

51 אורות התשובה ה, א.

52 מאמרי הראיה - "המספד בירושלים", עמ' 94-99.

53 אורות, ישראל ותחיתו כח, כט.

54 אורות התחיה יט.

55 מאמרי הראיה, עמ' 82.

56 אורות, "למהלך האידיאות בישראל", עמ' קב-קית.

בית ראשון - תקופתו של שלמה המלך, הוא הפיסגה הגדולה ביותר שעם ישראל היה בה, "תור הזהב". בתקופה זאת היתה הרמוניה מושלמת בין האידיאה האלוקית לבין האידיאה הלאומית.

אך עדיין היתה בו בעיה - "רק הרוח הלאומי ביחושו הכללי התרומם... המוסר הפרטי עוד לא נזכך לבוא לידי מידה זו, ותכנית החיים של היחידים לא יכלה להתאים גם היא אל ההרמוניה העליונה הזאת". בעיה זאת גרמה לכך שרשעה גדולה החלה להשתלט על עם ישראל שהתבטאה בעיקר בגסות חומרית, עד כדי כך ש"הרעיון הלאומי החל להיפרד מיניקתו העזה משדי הרעיון האלוקי", וממילא כתוצאה מכך: "הוכרח להישבר אותו המצב הנשגב של האומה שהחל לעלות ולהתרומם בימי בית ראשון".

"הבית השני לא הוכן להשבת אותה האיתנות של האומה במלוא המובן, לא כח ציבורי ישראלי הופיע עליו, כי אם כח של יחידים... אז מצאה ההשפעה האלוקית האישית הפרטית מקלט לה באומה ובארץ". בבית שני הודגש בעיקר "המוסר האישי הפרטי", "הדאגה לחיי הנצח האישים הפרטיים" וכו', ובכך ירדה "האידיאה האלוקית" למדרגת "האידיאה הדתית".

תפקידו של בית שני היה "הכנה טובה לפיזור האיום"⁵⁷.

דוקא "אישים פרטיים" אלו בזכות "מעמדם המבוצר באומה" נתנו לאומה "כח רב, כלכלה רבה, שתוכל לשאת אותה גם בימי גלותה ונרודה". ובעיקר, "גם הכשיר לה את הדרך כדי שתוכל לבוא בהדרגה ע"י מהלך מסובך ומסובב אל המדרגה העליונה שהאידיאה האלוקית תשוב להופיע בקרבה בעצם עז גבורתה".

ובגלות - "חורבן פנימי ופיזור חיצוני", האידיאה הלאומית נאבדה עד היסוד, ובמצב כזה, כאשר האידיאה האלוקית לא משפיעה על הלאומית - "התכנסה האידיאה האלוקית בכל ימי הגלות בקן הקטן והדל", הכל נהיה בקטן, "מקדש מעט", "שרידי מדבר שהיה חי ושלם, שעתיד לחיות בשלמות בשוב ה' את שיבת עמו".

המצב הקשה לא פוגע רק בישראל אלא בכלל האנושיות - "הפירוד הזה של האידיאות בישראל גרם פגם כללי", אבל יש נחמה - "האידיאה האלוקית והאידיאה הלאומית הישראלית, הינן כ"כ מתאימות זו לזו, עד שבכל אחת מהן מונח תמיד גם כח שורשיה של השניה"⁵⁸, ובאמת - "הזמן עשה את שלו, וחושך הגלות גם הוא פעל את

57 וכן עיין עין איה שבת א, פרק ראשון, סט.

58 עיין עוד אורות התחיה סג, סד.

פעולתו, פיזור של כנסת ישראל בעולם הכריע הרבה לצד הטוב את מהלך העולם הכללי".

התחיה - "ועתה כאשר ארכו הימים... החלה האומה בכללה להרגיש את טהרתה... הארתם של שני הבתים, הבית הראשון והבית השני גם יחד פוגשת כעת את השיבה לארץ ישראל". השיבה לארץ פועלת בראש ובראשונה על ישראל, ומתוך כך על כל העולם⁵⁹. כעת בזמן התחיה מתאחדים הכוחות - "אדם ובהמה תושיע ה'" (תהלים לו, ז), עם ישראל ע"י "זרע בהמה" וע"י "זרע אדם", כל כח צריך להתפתח בפני עצמו. "זרע אדם לחוד וזרע בהמה לחוד" (חולין ה ע"ב), ומתוך כך - "תושיע ה'".

בתקופתינו צריך להרבות בכוחו של ה"אדם", בכח הרוח, שהרי "חסר לו (למשיח בן יוסף) השלמתו הרוחנית", ולכן החובה המעשית המוטלת עלינו היא - "להשתדל על התרבות אור הדעת ויראת ה' במעלה רמה, עד שיוכל לכבוש ביותר כח חיים אדיר ולהבנות ממנו... כי הכנת התשובה הלא צריכה להיות מצדנו, ואין התשובה מתקיימת באמת, כי אם כשהכוחות המצויות באומה ושאפשר להם להיות נמצאים, יהיו בכל תקפם..." (מאמרי הראיה, עמ' 98, 99).

2. הציפיה לישועה

איך אפשר לגעת בנושא זה בלי לדבר על מו"ר הרב בנימין הרלינג זצ"ל הי"ד. אין ספור פעמים, לימד⁶⁰ את הפיסקה הבאה⁶¹:

הציפייה כוללת גם שימת עין תדירית, גם באין שום יחש של הכרה גלויה חיצונית אל הישועה, כמו שהמצפה עומד על המשמר ימים על שנה, ולא יעזוב עמדתו גם באין לפניו דבר מחודש - וגם שבכל עת מצא של איזו הערה שיראה שראוי לעשות איזה דבר לישועה, יחיש פעולתו ולא יעזוב, כמו שהמצפה בראותו ע"פ צפיתו שבאה שעת מעשה לבריחה או הגנה מאיזה אויב וכאלה, עליו החובה לעשות מה שדרוש לעשות לטובת המצב, כן יזרז לעת הנכון בלא איחור רגע וזמן. לאלה שתי התכניות יחדיו, הנראות כמתנגדות זו לזו, ההתמדה בצפיה המחשבתית והזירוז בעת הכושר, צריך להתרומם בעומק העיון של צפיה לישועה.

59 אורות התשובה יז, א.

60 עיין כתובות כב ע"ב, תוס' ד"ה "משום דרב אסי".

61 עולת ראיה ח"א. עמוד רעט.

את הפיסקה הזו ניתן לראות היטב אצל דוד המלך בעצמו. בעודו מצפה לקיום מלכותו, כפי שראינו, דוד לא פועל בגלוי למען הצלחתו אלא מצפה כביכול "באין שום יחש של הכרה גלויה..."⁶², בחוסר מעש, וכשמגיע הזמן המתאים⁶², דוד מסתער עליו, ויודע בדיוק איך לפעול.

אבל צריך להוסיף עוד הבהרה לגבי השלב הראשוני שבציפייה, כלומר, בציפייה הפסיבית. בתוך הציפייה הפסיבית צריכה להיות פעולה כל שהיא. לא מספיק רק "חפץ עדין"⁶³, צריך עוד, צריך שתהיה "התגברות כח החיים". צריך להוסיף עוד כוחות "כדי להוציא על ידם אל הפועל את אותו אושר החיים המבוקש..."⁶³, ובהמשך – "אין שום ישועה שלמה באמת, כי אם אותה שהנושע פעל להופעתה בפועל ידיו". לדוגמא, לא מספיק להגיד שלש פעמים ביום "ותחזנה עינינו בשוכך לציון" ולהישאר בחו"ל, אלא צריך לצפות, ובהזדמנות הראשונה שיש, מיד לעלות לארץ.

דבר זה רואים אצל דוד, שגם תוך כדי זמן הציפייה הפסיבית (שזה הדבר הראשון שצריך בציפייה), הוא גם אקטיבי, הוא פועל (כפי שראינו ברלב"ג²⁵) ומבסס את מעמדו בתוך העם לצורך המלכתו הנצחית, זאת היא "ציפיית הישועה היוצרת"⁶³, שבתוך הציפיה יש יצירתיות, וע"י ציפיה זאת נזכה לסוכת דוד הנופלת שתקום במהרה בימינו.

8. לימוד (תורה) מדואג...

"אין תורתו של דואג אלא מן השפה ולחוץ", "אע"פ שנעשו בני תורה היו כתחילתן"⁶⁴.

נראה ששני מקורות אלו תלויים הם זה בזה. כאשר אדם לומד תורה, אבל היא מן השפה ולחוץ, כלומר, שהתורה חיצונית לו, אז היא גם לא תשנה אותו, והוא ישאר כתחילתו. מה"תורה" המוטעית מיסודה של דואג, נלמד אנחנו איך כן צריך ללמוד, בדרך חינוך של פנימיות ומתוך כך נוכל לעסוק גם בחיצוניות.

62 "כיון שמת שאול המלכות מוכן לדוד, למה לא מלך מיד על כל ישראל? אלא זה כל סודות החכמה היא, כי דוד אין לו לקבל המלוכה עד שיחזבר באבות שהם בחכרון, ולכן נתעכב שמה שבע שנים בכדי שיקבל המלוכה כתקנה", זוהר לך לך, עט ע"ב.

63 מבוסס ע"פ אורות הקודש ח"ג עמ' ע.

64 סנהדרין קו ע"ב, במדבר רבה יח, יז.